

A
ESİN.E
İSL
1977

İSLÂM DÜŞÜNÇESİ
11. KONGRESİ
Dr. Emel ESİN

243

Tek-Esin Vakfı

Dünya olayları.. Yorumlar... Belgeler...

Halbuki İslâm Peygamberlerinin şehri, «Medinet un Nebî» geleneğinde hilâfet irsi değildi. «Medinet un - Nebî» halkı en layık bildiği kimseleri halife ve emmâmın Peygamber soyundan veya Kureys'den olması şartı yoktu. Alim ve fâzıl ise, herhangi bir kimse, halife ve «imâm» olabilirdi. Nitekim, Peygamber, bir «Habeşli köle»nin de müslüman toplumu idare edebileceğini buyurmuştu.

İSLÂM DÜŞÜNÇESİ

11. KONGRESİ

Dr. Emel ESİN

ONBİRİNCİ FIKR-UL - İSLAMÎ KONGRESİNİN KÜLTÜR ÇEVRESİ

— 2 —

2 — Onbirinci Fikr ul-İslâmî Kongresinin kültür çevresi

Onbirinci Fikr ul-İslâmî Kongresi, 6-15 şubat 1977 günleri arasında Cezayir'in Mîzâb (şimdi M'zab denmekte) sahrasında 32 derece şimâl, 5 derece doğu mîntresinde yer aldı. Toplantı yeri Sadrâta — Varclân vâhası idi. Varclân ve Sadrâta Berber'lerin odukları Rustamî devletinin (H. 160 — 296/776 — 908) son baş kentleri idi. Böylece Onbirinci Konferansa iştirak edenlere teklif edilen tebliğ konu'arından ilki İbâzî—Rustamî kültürü olmakta idi. Halen Varclân ve Sadrâta'dan ancak hurma bahçe'leri ve kuyu-

net un-Nebî» halkı en layık bildiği kimseleri halife ve «imâm»ın Peygamber soyundan veya Kureys'den olması şartı yoktu. Alim ve fâzıl ise, herhangi bir kimse, halife ve «imâm» olabilirdi. Nitekim, Peygamberler, bir «Habeşli köle» (4) nin de Müslüman toplumunu idare edebileceğini buyurmuştu. (*) Böylece «Hâricî»ler, Emevî'lerin, Abbasîlerin irsi hilâfetlerini, Şiî'lerin ve Şiî mezhebden Fâtimî halifeleri Emevî'lerin devrinde Hâricîler onlara karşı isyan halinde olmuş ve kendi hayat tarzlarını idame ettirebilmek için, Emevî merkezlerinden uzak bölgelere, Doğuda Orta Asya'ya ve Batıda Şimâlî Afrika'ya sığınmışlardı. Hâricîlerin İslâmî

küçük şehirler bina etmişlerdi. Bu surlu şehirler hâlâ mevcuttur. Şimdi de, İbâzîlerin surlu şehirlerine yabancılar kolayca giremez. Şehirde ancak İbâzî mezhebine mensup kimselerden, yüksek ahlâk sahibi olanlar, yaşayabilmektedir. Her şehrin idarecileri —ekseri oniki kişi— şehir halkı tarafından seçilmektedir. Fazilet ve ilim ile temâyüz eden bu kişiler hoca ve kadı vazifesini de görür. Suçlu kimseler bunlar tarafından muhakeme olur. Peygamberin «Medîne» (7) sinde olduğu gibi, suçlu kimse, eğer pişmanlık gösterir ve suçunun cezasını çekmeğe razı olursa şehirde yaşamağa devam edebilir. Suçlunun cezası olduğu devrede kimse onunla konuşmaz ve selâmını almaz. Suçlu, kendisini toplum tarafından terk edilmiş hissetmektedir.

Suçlu kimse suçunu ikrar etmez ve ceza kabul etmez ise, toplumdansız olarak yaşamaktadır.

Gardâya ve Beni Isguen gibi surlu İbâzî şehirleri, tepeler üzerine binâ edilmişti. Beyaz ve çivit mavisi renginde badana edilmiş küçük evler ve yokuş-yukarı dar sokaklardan ibaret bu şehirlerin zirvesinde, birer dinî külliye bulunmaktadır. Dinî külliyelerin kimisi H. IV. — V./X. — XI. yüzyıllarından kalma tarihî âbidelerdir. Camiler, Kurtuba Emevî Camii'nin üslûbuna yakın şekilde, kalın sütunların taşıdığı revaklardan ibaret yapılarıdır.

(Devamı var)

İbâzî şehirlerinden Bu-nura'nın bir dış görünüşü..

lar kalmıştır. Eski şehirler kumlar altında gömülmüş bulunmakta ve bu yerlerde arkeolojik kazılar yapılmaktadır. Eski Varclân şehrinin yerini daha yeni bir şehir olan Vuargla almıştır.

Hâricî (3) mezhebinin İbâzî kolunun tarihini hatırlatalım: Hicrî 37/657 yılında Hazret-i Ali ile Muâviye arasındaki Şiffin münâzarasında, bazı kimseler, her iki tarafın da İslâm'ın asli şekline münâkaşadan çekilmişler ve böylece «Hâricî» adını almışlardı. Hâricîlere göre, gerek Hazreti Ali taraftarları, gerek Emevîler irsi hilâfet kurmak hevesinde idiler.

Halbuki İslâm Peygamberinin şehri, «Medinet un-Nebî» geleneğinde, hilâfet irsi değildi «Medi-

Türk kültür tarihindeki mevkii (5) meselesi bu yazımın çerçevesi dışında kalmaktadır, fakat ayrı bir araştırmağa değer bir konudur.

İBAZİ KOLU

Hâricîlerin İbâzî kolu, Abdullah b. İbâz tarafından Birinci Hicrî asrın son yarısında kurulup, Rustamî sülâlesi himayesinde Cezayir'de gelişmişti. (6) Rustamîlerin inhilâli ve Şimâlî Afrika'nın Şiî mezhebinde Fâtimî'lerin idaresine geçmesinden sonra da, İbâzî'ler Rustamî'lerin eski merkezlerinde, kendi inanışlarına göre, yaşamağa devam ettiler. Sahrada kuyular kazıp, arıklar ile sulanan sunî vahalar vücûda getirmiş ve vahadaki tepelere Gardâya ile Beni Isguen gibi müstakil

(*) Yukarıda ifade edilen görüşlerin, Ehli sünnet dışı bir cereyan olan Hâricî'ğin, hilâfet konusundaki telâkilerinin bir vasfı olduğunu sadakatle tekrarlamak gereğini duyduk —Bayrak—

- (2) Belkâsım (not l'deki eser). s. 547 - 55. A. T. Al - Madani. «Temsen beyn il - Ziyâniyyin va'l Othmâniyyin». Al - Asâlah, no 26. (Cezâyir. Receb H 1395).
- (3) Tabari, Annales (Leiden 1964) bkz. indeks. Khavâric
- (4) M. Arif, Binbir hadis-i şerif şerhi (Kahire H. 1319), hadis 116.
- (5) Bkz. Tabari, indeks. «Hârih b Surayc».
- (6) M. Belgrad. «Al-Harakat ul - İbâziyya fi Tahart ve Sadrâta. Al - Asâlah, no 41 (Cezâyir Muharrem, H. 1397), 43 - 50.
- (7) Buhârî, Tecriid-i Sarîh. Z.A. Zebidi - K Miras bask. C. X (İst. 1946), hadis 1659.

mîlâhazası ile)